

בג"ץ 3267 / 97

בג"ץ 715 / 98

א

1. אמנון רובינשטיין

2. חיים אורון

3. ברק כץ

4. יוסי נחושטן

5. ברוך אולשק

6. אלון פורת

7. אילן פרידמן

1. רס"ן (מיל') יהודה רסלר

2. אגודת הסטודנטים החדשה של אוניברסיטת תל-אביב

3. 15,604 סטודנטים ממוסדות שונים להשכלה גבוהה בארץ

4. 1,100 תלמידי תיכון מבתי ספר תיכוניים שונים בארץ

5. רס"ן (מיל') אהוד פלג

נגד

שר הביטחון

ב

ג

ד

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק

[19.12.2000]

לפני הנשיא א' ברק, המשנה לנשיא ש' לוין והשופטים ת' אור, א' מצא,

מ' חשין, י' זמיר, ט' שטרסברג-כהן, ד' דורנר,

י' טירקל, ד' ביניש, י' אנגלרד

ה

ו

בפסק-דינו שניתן ביום 9.12.1998 ב**בג"ץ 3267/97** [1] קבע בג"ץ כי ההסדר הנוהג, שעל-פיו דוחה שר הביטחון את שירותם של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם", אינו כדין. כן נקבע כי הסמכות לקבוע הסדר בעניין זה מצויה בידי הכנסת. עם זאת הורה בית-המשפט כי תוצאת החלטתו לא תיכנס מיד לתוקפה אלא רק עם תום תקופת השעיה של שנים-עשר חודשים מיום מתן פסק-הדין. לאחר תום תקופת ההשעיה פנה שר הביטחון שלוש פעמים נוספות לבג"ץ

ז

בבקשה להאריך את תקופת ההשעיה, ובית-המשפט נעתר לבקשותיו. כעת מונחת לפני בית- המשפט בקשה נוספת, רביעית במספר, להארכת תקופת ההשעיה לשלושה חודשים נוספים.

א

בית-המשפט העליון פסק:

א. (1) השעיה שיפוטית היא פעולה חריגה ויוצאת-דופן שנועדה "להקפיא" זמנית הצהרה על אי-חוקיות כדי לאפשר לגורמים המוסמכים, כגון הכנסת או הממשלה, לשקול במהירות מה הן הפעולות הנדרשות לדעתם בעקבות ההצהרה על אי-חוקיות (263ב – ג).

ב

(2) ההשעיה השיפוטית אינה אמורה להחליף את תפקידה החקיקתי של הכנסת. היא גם לא נועדה ללוות באופן שוטף את תהליך החקיקה (262ז).

(3) אשר-על-כן העובדה שהכנסת מתקשה בהשלמת הליכי החקיקה בשל קשיים פוליטיים אינה יכולה להוות עילה, מנקודת ראות שיפוטית, להארכה נוספת של תקופת ההשעיה (262ה – ה).

ג

ב. (1) אכן, בעקבות ההחלטה המקורית של בג"ץ היה מקום לאפשר לרשויות הצבא תקופת זמן על-מנת להיערך לדיון ענייני ומסודר בסוגיית גיוס תלמידי הישיבות (263ז – ז).

(2) ואולם, השנתיים שחלפו מאז מועד ההחלטה המקורית מהווים זמן מספיק להיערכות הצבא, ובכל אופן, אם זקוק הצבא לזמן היערכות נוסף עליו לדאוג לכך כי הממשלה תפנה לכנסת בבקשה להעניק לצבא את הזמן הנחוץ להיערכותו. אין זה תפקידה של ההשעיה השיפוטית ללוות באופן שוטף את רשויות הצבא בזמן היערכותן (263א – 264א).

ד

ג. (1) (דעת מיעוט – השופט מ' חשין): בימים כתקנם, היה מקום להעמיד את ההחלטה המקורית על מכונה, ואולם, במועד הגשת הבקשה הימים אינם כתקנם אלא מדובר בימים של בין השמשות. לפיכך יש מקום לשמיעת טיעוניהם על-פה, לעניין הרחבת מועד ההשעיה, של באי-כוח בעלי-הדין (265ד – ו).

ה

(2) (דעת מיעוט – השופט י' טירקל): משמבקשת פרקליטות המדינה מבית-המשפט להביא בין שיקוליו את הקשיים שהתעוררו בתהליכי החקיקה של הצעת החוק שהונחה על שולחן הכנסת בעניין זה, שאף התעצמו והלכו בשבועות האחרונים, אין בית-המשפט רשאי להתעלם מבקשתה. גם הטעם של בחינת ההיערכות של הצבא למקרה שההסדר הקיים יפסיק לחול – מצדיק הארכה נוספת. גיוסם של המועמדים לשירות ביטחון שבהם מדובר אכן מצריך היערכות מיוחדת והכנות מתאימות שלא ניתן לעשותן על נקלה (266ג – ה).

ו

ד. (1) לאחר סיום הדיון ומתן פסק-דין בתיק אין עוד אפשרות לצרף משיבים נוספים, אשר לא היו צד להליך המקורי, אך מבקשים עתה להצטרף כצד לצורך הבקשה להארכת ההשעיה (262א – ב).

ז

(2) אשר-על-כן אין מקום בשלב זה להיענות לבקשת חברי-כנסת חרדים, אשר בחרו שלא להצטרף כמשיבים להליך העתירה המקורי, אך מבקשים כעת להצטרף לבקשת הארכת ההשעיה (261ז – ז).

(3) (דעת מיעוט – השופט מ' חשין): יש מקום לאפשר את צירופם של חברי-הכנסת החרדים לבקשת הארכת ההשעיה. זאת, לאור האופי המיוחד של החלטת בג"ץ והיותה בת-משמעות עמוקה בחיי המדינה והחברה בישראל. מיוחדות זו יש בה כדי להצדיק שמיעתם של חברי-הכנסת המייצגים אותו ציבור שהחלטת בית-המשפט חלה עליו במישרין (1265 – ז).

א

חקיקה ראשית שאוזכרה:

– [חוק שירות בטחון \[נוסח משולב\]](#), תשמ"ו-1986.

ב

הצעות חוק שאוזכרו:

– הצעת חוק שירות ביטחון (דחיית שירות לתלמידי ישיבות שתורתם אומנותם) (הוראת שעה), תש"ס-2000.

– הצעת חוק התפזרות הכנסת החמש עשרה, תשס"א-2000.

ג

פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזכרו:

[1] [בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נב \(5\) 481.](#)

[2] [בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נה \(2\) 241.](#)

[3] [בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נה \(2\) 246.](#)

[4] [בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נה \(2\) 251.](#)

ד

שונות:

[5] דין וחשבון הועדה לגיבוש ההסדר הראוי בנושא גיוס בני ישיבות (תש"ס).

[6] [תקנון הכנסת, סעיף 121.](#)

ה

בקשה להארכת מועד ההשעיה של הצהרת הבטלות שנקבע [בבג"ץ 3267/97](#) [4]. הבקשה נדחתה ברוב דעות כנגד דעתם החולקת של השופטים מ' חשין וי' טירקל.

ו

רענן הר-זהב, ליאור כץ – בשם העותרים [בבג"ץ 3267/97](#);

יהודה רסלר – בשם העותרים [בבג"ץ 715/98](#);

אסנת מגדל, מנהלת מחלקת הבג"צים (בפועל) בפרקליטות המדינה – בשם המשיב.

ז

החלטה

א

הנשיא א' ברק

בפנינו בקשה – רביעית במספר – להארכת מועד ההשעיה של ההצהרה בדבר בטלותו של הסדר דחיית השירות של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם". ההארכה המבוקשת היא בשלושה חודשים נוספים (עד ליום 8.3.2001). היש מקום להיעתר לה?

ב

פסק-הדין

ג

1. פסק-הדין בעתירות שלפנינו (מיום 9.12.1998) קבע כי ההסדר הנוהג, שעל-פיו דוחה שר הביטחון את שירותם של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם", אינו כדין. הוספנו וקבענו כי הסמכות לקבוע הסדר בעניין זה מצויה בידי הכנסת. עם זאת הורינו כי תוצאת החלטתנו לא תיכנס מיד לתוקפה. קבענו תקופת השעיה של שנים-עשר חודשים מיום מתן פסק-דיננו. מטרתה של ההשעיה הייתה "לאפשר לשר הביטחון או לכנסת לקיים דיון ענייני ומסודר בסוגיה זו, על כל השלכותיה" (בג"ץ 3267/97 או לכנסת לקיים דיון ענייני ומסודר בסוגיה זו, על כל השלכותיה" (בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון [1], בעמ' 530). ציינו כי "אם יוחלט על שינוי המצב הקיים, יש להכין את המסגרות הנדרשות לכך. אין כל אפשרות לעבור בן יום מההסדר הקיים להסדר חלופי. בנסיבות אלה, אין כל אפשרות לקבוע כי ההסדר הקיים בטל באופן מיידי" (שם, בעמ' 531-530).

ד

ה

ההארכה הראשונה

2. לקראת תום תקופת ההשעיה הגיש שר הביטחון (המשיב) בקשה להארכת ההשעיה (הבקשה הראשונה). בבקשה צוין כי מאז מתן פסק-דיננו התפזרה הכנסת, ונערכו בחירות לכנסת ולראשות-הממשלה. הממשלה החדשה נכנסה לתפקידה ביולי 1999. ראש-הממשלה מינה (באוגוסט 1999) ועדה שמטרתה לגבש הסדר ראוי לעניין גיוס תלמידי הישיבות (ועדת טל). לאור הזמן שנדרש לוועדת טל (לגיבוש מסקנותיה) ולממשלה (לנקיטת הליכי חקיקה) נתבקשה הארכת תקופת ההשעיה בחצי שנה. העותרים התנגדו לבקשה. נעתרנו (ביום 6.12.1999) לבקשה, תוך שהארכנו את תקופת ההשעיה כמבוקש עד ליום 8.6.2000 (בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון [2]).

ו

ז

3. סמוך לתום תקופת ההארכה הראשונה הפנה אלינו שר הביטחון בקשה להארכת תקופת ההשעיה בשלושה חודשים נוספים (הבקשה השנייה). ביסוד הבקשה עמד הצורך לבחון את היבטי היישום של המלצות ועדת טל (דין וחשבון הוועדה לגיבוש ההסדר הראוי בנושא גיוס בני ישיבות [5]), שהוגשו לראש-הממשלה ושר הביטחון (ביום 13.4.2000), ואשר המליצו, בין השאר, על חקיקה בדבר דחיית התייצבותם של תלמידי ישיבות שתורתם אומנותם. העותרים סירבו לבקשה. נענינו לבקשה והארכנו את מועד ההשעיה של הצהרת הבטלות עד ליום 8.9.2000. ציינו כי שוכנענו ששר הביטחון פועל להשלמת החקיקה תוך שהכרנו בכך כי עוסקים אנו בהליכי חקיקה שלא ניתן להשלימם "מהיום למחר" (בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון [3]).

ההארכה השלישית

4. הליכי החקיקה של הצעת חוק שירות ביטחון (דחיית שירות לתלמידי ישיבות שתורתם אומנותם) (הוראת שעה), תש"ס-2000 (להלן – הצעת החוק המקורית) החלו. הצעת החוק המקורית התקבלה (ביום 3.7.2000) בקריאה ראשונה. היא הועברה לבחינתה של ועדה מיוחדת של הכנסת, אשר הרכבה אושר (ביום 19.7.2000) על-ידי מליאת הכנסת (להלן – הוועדה המיוחדת). הוועדה המיוחדת קיימה שתי ישיבות, שבהן נדונה ההצעה באופן כללי. נמסר לנו כי הוועדה תמשיך להתכנס במהלך פגרת הכנסת. התפתחויות אלה הצדיקו, לדעת שר הביטחון, בקשה שלישית להארכת תקופת ההשעיה בארבעה חודשים נוספים. גם הפעם התנגדו העותרים לבקשה.

5. נעתרנו גם לבקשה השלישית. ציינו בהחלטתנו (מיום 7.9.2000) כי ההכרעה בבקשה (השלישית) אינה פשוטה כלל ועיקר. הדגשנו כי המצב הקיים אינו מניח את הדעת. הארכתו מחמירה עוד יותר את חוסר תקינותו. הוספנו כי הארכת ההשעיה – בוודאי כך בהארכה שלישית – חייבת להינתן רק כאשר קיימים טעמים מיוחדים לכך, ורק אם שוכנענו כי נעשה כל שניתן לעשות, ובמהירות הראויה, כדי להימנע מהצורך בהשעיה. על רקע זה – ובאופן חריג ויוצא-דופן – נעתרנו לבקשה (השלישית) תוך שהעמדנו את תקופת ההשעיה (השלישית) על שלושה חודשים (ולא ארבעה חודשים כפי שביקש שר הביטחון). סיימנו את החלטתנו באומרו כי "מקווים אנו כי בכך תבוא פרשת ההשעיות בעתירות אלה לקצה" (בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון [4], בעמ' 254).

6. עתה מונחת בפנינו בקשה רביעית להארכת ההשעיה. על הליכי החקיקה בפני הוועדה המיוחדת לא נמסר לנו כל מידע, פרט לכך כי ביום 1.11.2000 – כחודש לפני פקיעתה של ההארכה השלישית – נתכנסה הוועדה המיוחדת של הכנסת לדיון בהצעת החוק המקורית. הוועדה החליטה לפנות אלינו בבקשה לארכה נוספת "בגלל המצב המיוחד שבו נתונה המדינה" שאינו מאפשר קיום דיון ממצה וקבלת הכרעות בסוגיה הנדונה. בישיבתה זו של הוועדה הציע היועץ המשפטי לכנסת שלא לפנות לבית-משפט זה בבקשה לארכה נוספת. תחת זאת הוא הציע כי הכנסת תחוקק הוראת שעה המאריכה את ההסדר הקיים בעניין דחיית התייצבות לתלמידי ישיבות שתורתם אומנותם בשנה אחת. במקביל יימשך הדיון בהצעת החוק המקורית. היועץ המשפטי לכנסת ציין כי בכך "תיתן הכנסת לעצמה אורכה כחוק. זה עדיף מבחינתנו, כי הבעיה היא פוליטית, ולא בעיה שצריך לערב בה את בית המשפט".

7. כדי להגשים את הצעתו של היועץ המשפטי לכנסת נעשתה פנייה לוועדת הכנסת באשר לאפשרות של פיצול הצעת החוק המקורית בין הסדר זמני שיעגן את המצב הקיים לתקופת זמן מוגבלת לבין הסדר הקבע שיעגן את המלצותיה של ועדת טל. ועדת הכנסת החליטה (ביום 20.11.2000) כי מליאת הכנסת רשאית (על-פי האמור [בסעיף 121 לתקנון הכנסת](#) [6]) להחליט כי יובא בפניה רק חלק מהצעת החוק, תוך חלוקה מהותית בין נושאים שונים. כן החליטה ועדת הכנסת כי מליאת הכנסת רשאית להרשות לוועדה המיוחדת, המכינה את הצעת החוק לקריאות שנייה ושלישית, להביא תחילה הוראת שעה המסדירה את הנושא הנדון בהצעת החוק לתקופה קצובה, אשר במהלכה תמשיך הוועדה להכין את ההסדר הקבוע ארוך הטווח, ותביא אותו לקריאות שנייה ושלישית.

8. על בסיס החלטתה של ועדת הכנסת חזר הדיון לוועדה המיוחדת. זו החליטה (ביום 27.11.2000) להניח על שולחן הכנסת הצעת החלטה (לפי [סעיף 121 לתקנון הכנסת](#) [6]) שלפיה תרשה מליאת הכנסת לוועדה המיוחדת להביא בפני הכנסת חלק מהצעת החוק המקורית. בחלק זה יוסדר הנושא הנדון בהצעת החוק למשך שנה אחת. החלק הנותר – כלומר, ההסדר שיחול ביתרת התקופה שאליה מתייחסת הצעת החוק המקורית – יובא בפני הכנסת בנפרד. מליאת הכנסת הייתה אמורה לדון בהצעה זו ביום 28.11.2000. באותו מועד התקיימה בכנסת הקריאה הראשונה של הצעת חוק התפזרות הכנסת החמש עשרה, תשס"א-2000, ואילו הדיון בהצעה שהעלתה הוועדה המיוחדת לא התקיים.

הנשיא א' ברק

פ"ד נה(2) 255

9. על רקע זה באה פנייתו של שר הביטחון להארכה (רביעית) של ההשעיה, והפעם לשלושה חודשים נוספים. בקשה זו מבוססת על שני טעמים: הראשון, עניינו הליכי החקיקה בכנסת. שר הביטחון מבקש כי נאריך את מועד ההשעיה "לצורך מתן אפשרות לכנסת לומר את דברה" (סעיף 41 לבקשת ההארכה). שר הביטחון מציין בעניין זה, כי "למען הזהירות יצויין כי משך תקופת הארכה הנדרשת לקידום הליכי החקיקה, עשוי להשתנות, בכפוף לשינויי הנסיבות" (סעיף 42 לבקשת ההארכה); הטעם השני המונח ביסוד בקשתו של שר הביטחון עניינו היערכות הצבא. שר הביטחון ציין בפנינו בעניין זה כי "לאור המלצות ועדת טל, ולאור הוראות הצעת החוק, אשר עברה קריאה ראשונה, לא היה צורך, עד כה, בהיערכות רשויות הצבא למצב שבו יפסיק לחול ההסדר הקיים בנושא דחיית שירותם של תלמידי הישיבות" (סעיף 33 לבקשת ההארכה). "במציאות שנוצרה, ונוכח אי הוודאות לגבי תוצאות הליכי החקיקה, הינחה שר הביטחון את הרמטכ"ל ביום 7.12.2000, להיערך לחלופה של גיוס, למצב שבו יפסיק לחול ההסדר הקיים בנושא דחיית שירותם של תלמידי הישיבות" (סעיף 35 לבקשת ההארכה). הארכת ההשעיה "תשמש... את רשויות הצבא לבחינת היערכותן... למקרה שבו יפסיק לחול ההסדר הקיים" (סעיף 41 לבקשת ההארכה). בטרם נבחן טענות אלה, עלינו לתת דעתנו לבקשה נוספת שהוגשה בפנינו להארכת ההשעיה.

בקשה לצירוף משיבים ולהארכת ההשעיה

10. מונחת לפנינו בקשתם של חברי הכנסת א' רביץ, י' ליצמן, מ' גפני וש' הלפרט. בקשתם היא כפולה: ראשית, כי נצרך אותם כמשיבים נוספים לפסק דינו בעניין דחיית השירות של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם". מציינים הם בבקשתם, כי הם חברי כנסת המייצגים ציבור חרדי גדול בישראל, ציבור אשר הוראות פסק דיין נוסא העתירות מתייחסות אליו במישורין. פועלים הם להסדרת המצב החוקי של גיוס תלמידי ישיבות, ומבקשים הם להגיש בקשה להארכת המועד של השעיית הצהרת הבטלות כפי שנקבעה בפסק דינו. בקשתם השנייה היא כי לגוף העניין נאריך בארבעה חודשים את מועד ההשעיה של ההצהרות בדבר בטלות הסדר דחיית השירות לתלמידי ישיבות ש"תורתם אומנותם", וזאת כדי לאפשר לכנסת לסיים את הליך החקיקה שבו החלה. ביקשנו את תגובתם של הצדדים לעתירות המקוריות. בא-כוח שר הביטחון השאיר עניין זה לשיקול-דעתנו תוך שהופנינו לעמדתו של שר הביטחון כי מתבקשת השעיה נוספת לשלושה חודשים. העותרים בבג"ץ 715/98 לא השיבו בעניין זה. העותרים בבג"ץ 3267/97 הביעו את התנגדותם לבקשה.

11. לבקשתם של ארבעת חברי הכנסת להצטרף לעתירות לא נוכל להיענות. עניין צירופם של גופים המייצגים את האוכלוסיה החרדית עלה בעת הדיון בעתירות לגופן וכך כתבנו בפסק דינו:

א "שאלנו את מר פוגלמן, אם לא היה זה מן הראוי כי גופים המייצגים את האוכלוסיה החרדית יהיו מיוצגים בפנינו. עורך-הדין פוגלמן השיב, כי הציבור החרדי בכלל וכן ועד הישיבות בארץ-ישראל מודעים לדיון בעתירות, ואילו חפצו בכך היו רשאים לבקש הצטרפות לדיון שבפנינו. ביקשנו מעורך-דין פוגלמן להפנות את תשומת-הלב של הגורמים האמורים לדבר קיומה של העתירה, והוא הבטיח לעשות כן" (שם [1], בעמ' 498).

ב אך עתה, משהסתיים הדיון וניתן פסק-הדין, נסגר התיק ואין אפשרות להצטרף כמשיבים לעתירות. נניח את דעתם של המבקשים בכך כי עמדתו של שר הביטחון אשר פנה אלינו יום לאחר פניית המבקשים, ככל שהיא נוגעת לצורך בהארכת ההשעיה כדי להשלים את הליכי החקיקה בכנסת, חופפת במידה רבה את עמדתם של המבקשים, והרי היא מצויה בפנינו, ונדון בה לגופה.

ג

הארכת ההשעיה מטעמים של הליכי הכנסת

12. הטעם הראשון המונח ביסוד בקשתו של שר הביטחון להארכת ההשעיה נעוץ בהליכי הכנסת. צר לנו, אך לא נוכל לקבל טיעון זה. מודעים אנו לשעה הקשה שבה מצויה מדינת ישראל עם פרוץ האינתיפאדה. מודעים אנו גם למציאות הפוליטית החדשה שנוצרה עם הדיון בהצעות להתפזרותה של הכנסת. אין בכל אלה כדי להסביר מדוע מתוך מכלול דברי החקיקה שבהם מטפלת הכנסת בימים אלה, היא החליטה שלא להמשיך בהליכי החקיקה של ההסדר הזמני שיעגן בחוק את המשך המצב הקיים באשר לדחיית שירותם של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם" לתקופת זמן מוגבלת. מתוך החומר שלפנינו עולה לכאורה כי הימנעותה של הכנסת מלהמשיך בהליך חקיקה במתכונתו המוגבלת מקורה בקשיים פוליטיים שנתגלו בבית הנבחרים. קשיים אלה – עם כל ההבנה למניעיהם – צריכים למצוא את פתרונם הפוליטי בכנסת. אין לגלגל אותם לפתחו של בית-המשפט. עמד על כך היועץ המשפטי לכנסת בדבריו בפני הוועדה המיוחדת בציינו כי "הבעיה היא פוליטית, ולא בעיה שצריך לערב בה את בית המשפט". למותר לציין, כי אין בדברינו אלה כל נקיטת עמדה באשר למעמדו המשפטי של ההסדר הזמני שבו החלה הכנסת לעסוק. אכן, החלטתנו להשעות את ההצעה בדבר בטלותו של הסדר דחיית השירות של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם" נועדה, בין השאר, לאפשר לכנסת לנקוט את הליכי החקיקה הנדרשים. כל עוד נדרש זמן לשם הנעתה של מכונת החקיקה נעתרנו לבקשתו של שר הביטחון להארכת ההשעיה. אך עתה הליכי החקיקה נמצאים במלוא תאוצתם. הוקמה ועדה מיוחדת של הכנסת המטפלת בעניין זה. כל החומר הרלוונטי נפרס בפני הוועדה. מעתה ואילך, זהו תפקידה של הכנסת להסדיר את הסוגיה כולה, אם בהסדר זמני ואם בהסדר קבע. ההשעיה השיפוטית אינה אמורה להחליף את תפקידה החקיקתי של הכנסת. היא גם לא נועדה ללוות באופן שוטף את תהליך החקיקה.

ההשעיה השיפוטית נועדה להיות אמצעי חריג ויוצא-דופן כדי לאפשר הבאתה של בעיה לטיפולו של המחוקק. משם והלאה צריך המחוקק, באמצעים החוקיים העומדים לרשותו, לטפל בפתרונה של הבעיה.

א

13. זאת ועוד, השעיה של הצהרת בטלות הינה פעולה חריגה ומוגבלת בזמן. כפי שצינו בהחלטתנו באשר לארכה השלישית, "אסור לה להשעיה להפוך את קצרת אי-החוקיות על פיה. אסור לה ליהפך לעניין שבשיגרה" (שם [4], בעמ' 254). אם ניעתר לבקשה לארכה רביעית, מה ימנע בקשה חמישית, שישית ושביעית? אכן, שר הביטחון היה ער לאפשרות זו שעה שהוא הוסיף בצד בקשתו להארכת ההשעיה בשלושה חודשים נוספים, כי "למען הזהירות יצויין כי משך תקופת ההארכה הנדרשת לקידום הליכי החקיקה, עשוי להשתנות, בכפוף לשינוי הנסיבות" (סעיף 42 לבקשת ההארכה). ל"הזמנה פתוחה" זו לא נוכל להיעתר. השעיה שיפוטית נועדה "להקפיא" זמנית הצהרה על אי-חוקיות כדי לאפשר לגורמים המוסמכים (כגון הכנסת או הממשלה) לשקול במהירות מה הן הפעולות הנדרשות לדעתם בעקבות ההצהרה על אי-החוקיות. השעיה שיפוטית לא נועדה ללוות את הגורמים המוסמכים בהתלבטויותיהם, והיא לא באה לאפשר להם לדחות את הצורך בהכרעות הענייניות שהם נדרשים לקבל. אכן, ההשעיה השיפוטית הינה, מעצם טבעה, תרופה של עזרה ראשונה. אין להפוך אותה לחלק מהטיפול הרגיל והשיגורתי. טול את המקרה שלפנינו. ההצהרה של בית-משפט זה, שלפיה ההסדר הקיים בעניין דחיית שירותם של תלמידי הישיבות ש"תורתם אמונתם" אינו כדין, ניתנה ביום 9.12.1998. מאז חלפו למעלה משנתיים. על-פי התחזית עשויות להתבקש הארכות נוספות, ככל שיחסי הכוחות בכנסת ידרשו זאת. למצב דברים זה לא נועד האמצעי השיפוטי של ההשעיה. יש גבול לכוחו של בית-המשפט לשמר מצב בלתי חוקי. במתן ההארכה השלישית הגענו לקצהו של אותו גבול. אנו מתבקשים בהארכה הרביעית לחצות אותו גבול, וזאת לא נוכל לעשות.

ב

ג

ד

ה

הארכת ההשעיה מטעמים של היערכות הצבא

14. הטעם השני שהביא שר הביטחון בבקשתו להארכת ההשעיה קשור בהיערכות הצבא. אף טעם זה אינו מצדיק הארכה של ההשעיה. אמת, בפסק-דיננו ציינו – בנמקנו את ההשעיה המקורית – כי יש לאפשר לשר הביטחון לקיים דיון ענייני ומסודר בסוגיה של גיוס תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם". הדגשנו, כי אם יוחלט על שינוי המצב הקיים, יש להכין את המסגרות הנדרשות לכך, וכי אין לעבור בן יום מההסדר הקיים להסדר חלופי. מאז עברו למעלה משנתיים. דומה כי זהו זמן מספיק להיערכותו של הצבא, והדברים שאמרנו לעניין היערכותה של הכנסת חלים גם לעניין היערכותו של הצבא. אכן, אם הצבא זקוק לזמן היערכות נוסף, עליו לדאוג לכך כי הממשלה תפנה לכנסת בבקשה להעניק לצבא את הזמן הנחוץ להיערכותו. ההשעיה השיפוטית לא

ו

ז

הנשיא א' ברק

פ"ד נה(2) 255

נועדה ללוות באופן שוטף את רשויות הצבא במהלך התארגנותן. כמו לעניין הליכי החקיקה, כך גם לעניין התארגנות הצבא, התרופה של ההשעיה היא תרופה זמנית, המהווה עזרה ראשונה. אין היא רשת ביטחון שוטפת לרשויות הביטחון.

א

15. רשמנו לפנינו את הודעתו של שר הביטחון, שלפיה הנחה את הרמטכ"ל (ביום 7.12.2000) "להיערך לחלופה של גיוס, למצב שבו יפסיק לחול ההסדר הקיים בנושא דחיית שירותם של תלמידי הישיבות" (סעיף 35 לבקשת הארכה). כן רשמנו לפנינו את עמדתו של שר הביטחון, שלפיה הארכה בת שלושת החודשים תשמש את הצבא לבחינת היערכותו למקרה שבו יפסיק לחול ההסדר הקיים (סעיף 41 לבקשת הארכה). כפי שצינינו, בנסיבות הקיימות – שבהן חלפו למעלה משנתיים מאז פסק דיננו – לא נוכל להעניק הארכה נוספת. עם זאת הננו מודעים לקשיים שבפניהם ניצב הצבא. אין לצפות ממנו לפעול מהיום למחר. גם בלא צו השעיה שיפוטי חדש – וכחלק מההתארגנות הפנימית של הצבא עצמו שתיעשה כנדרש ובמהירות הראויה – עומד לרשותו זמן סביר להיערכותו שלו בלי שנראה בכך הפרה של הוראות [חוק שירות בטחון](#) [\[נוסח משולב\]](#), תשמ"ו-1986.

ב

ג

מטעמים אלה החלטנו לדחות את הבקשה להארכה רביעית של מועד ההשעיה של ההצהרה בדבר בטלותו של הסדר דחיית השירות של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם".

ד

המשנה לנשיא ש' לוין

ה

אני מסכים.

השופט ת' אור

ו

אני מסכים.

השופט א' מצא

ז

אני מסכים.

השופט י' זמיר

אני מסכים.

השופטת ט' שטרסברג-כהן

א

אני מסכימה.

השופטת ד' דורנר

ב

אני מסכימה.

השופטת ד' ביניש

ג

אני מסכימה.

השופט י' אנגלרד

אני מסכים.

ד

השופט מ' חשין

דעתי שונה מדעתו של חברי הנשיא ברק. לו היו ימים אלה ימים כתקנם הייתי מצרף דעתי לדעתו של חברי הנשיא. אלא שימים אלה אין הם ימים כתקנם; ימים של בין-השמשות הם, ובימים של בין-השמשות עושים דברים שאין עושים בימים כתקנם ואין עושים דברים שעושים בימים כתקנם. החלטתנו מיום 9 בדצמבר 1998 – החלטה שניתנה בימים כתקנם – על מכונה היא עומדת, ושאלת תחילתה רואה אני בה אך שאלת-משנה; שאלת-משנה חשובה היא, אך אין היא יוצאת מכלל היותה שאלת-משנה.

ה

לו דעתי נשמעה, כי אז קבענו מועד סמוך לשמיעת טיעוניהם על-פה של באי-כוח בעלי-הדין, וכשאני לעצמי נוטה אני להיעתר לבקשת המדינה.

ו

הוא הדין באשר לבקשותיהם של חברי-הכנסת רביץ, ליצמן, גפני והלפרט, כי נצרפם כמשיבים נוספים לעתירה לעניין דחיית מועד ביצועה של החלטתנו. החלטתנו, נזכור, לא הייתה, ואין היא, החלטה מן-המניין. החלטה מיוחדת היא, החלטה בת-משמעות עמוקה בחיי המדינה והחברה בישראל. בלשון ימינו ייאמר, כי החלטה זו נודעות לה "השלכות רוחב" עמוקות. מיוחדות זו שבהחלטה יש בה כדי להצדיק שמיעתם של חברי-הכנסת המייצגים בכנסת ישראל אותו ציבור שהחלטתנו חלה עליו במישרין.

ז

לו נשמעה דעתי כי אז שמענו טיעון על-פה – בנושא הרחבת המועד להשעיית החלטתנו מיום 9 בדצמבר 1998 – מפי באי-כוח בעלי-הדין ומפי חברי-הכנסת המבקשים כי נצרפם כמשיבים נוספים לעתירה.

א

דעתי נשמעה – ולא נשמעה, וכדעת הרוב כן יהי.

השופט י' טירקל

ב

1. לצערי, לא אוכל לשית ידי עם חברי הנכבד הנשיא ברק ועם חבריי הנכבדים, בעלי דעת הרוב. פרקליטות המדינה מבקשת להאריך את מועד ההשעיה של ההצהרה בדבר בטלותו של הסדר דחיית השירות של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם", בשלב זה, בשלושה חודשים נוספים, עד ליום 8.3.2001. ביסוד בקשתה שני טעמים: "לצורך מתן אפשרות לכנסת לומר את דברה. כמו כן תשמש תקופה זו את רשויות הצבא לבחינת היערכותן... למקרה שבו יפסיק לחול ההסדר הקיים" (סעיף 41 לבקשה).

ג

2. אשר לטעם הראשון סבורני כי משמבקשת פרקליטות המדינה להביא בחשבון שיקולינו את הקשיים שהתעוררו בתהליכי החקיקה של הצעת החוק שהונחה על שולחן הכנסת בעניין זה, שאף התעצמו והלכו בשבועות האחרונים, אין אנו רשאים להתעלם מבקשתה. גם הטעם השני – בחינת היערכות של הצבא למקרה שההסדר הקיים יפסיק לחול – יפה בעיני ומצדיק הארכה נוספת. מקובל עליי כי גיוסם של המועמדים לשירות ביטחון שבהם מדובר אכן מצריך היערכות מיוחדת והכנות מתאימות שלא ניתן לעשותן על נקלה.

ד

ה

3. אילו נשמעה דעתי הייתי נעתר לבקשה ומאריך את מועד ההשעיה של הצהרת הבטלות בשלושה חודשים נוספים.

ו

הוחלט ברוב דעות כאמור בהחלטתו של הנשיא ברק.

ניתנה היום, כ"ב בכסלו תשס"א (19.12.2000).

ז

* משפט מינהלי – בג"ץ – סעדים
השעיית כניסתו לתוקף של פסק-דין המצהיר על אי-חוקיותה של פעולה מינהלית – מהותה
כתרופה זמנית שתיתן רק במקרים חריגים – הארכת ההשעיה – אימתי.
* משפט מינהלי – בג"ץ – צדדים לעתירה
האם יש אפשרות לצרף משיבים לעתירה לאחר מתן פסק-הדין – לצורך מתן זכות טיעון
לעניין השעיית תוקפו של פסק-הדין.

[הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש](#)

[כאן](#)